

F. Tonika

17

november 2014

03
Programma Latin Night

06
Dirigent, pianist en Alvaro Pinto met
los Criollos

08
De chacarera van Bach

10
Argentijnse ritmes

14
Braziliaanse mis met marcha rancho en
samba-canção

16
Klaagliederen

17
Het beste fruit van Cuba

20
Salmo 150, Ramírez

22
Pa-ra-pa-da-ba-da

23
'Je moet je klompen uitgooien'

24
Bijzondere uitvoering van Verdi's Requiem

26
Smeltkroes van culturen

28
Buiten de gebaande paden

29
Ramsj om de hoek

31
De CD-kast van Paul Prenen

34
Wie-is-wie

36
Agenda, advertentie's

38
Komende concerten , colofon

Comité van Aanbeveling

–

Eberhard van der Laan

burgemeester Amsterdam

Anna Enquist

dichteres en schrijfster

Hartmut Haenchen

intendant de Dresdner Musikfestspiele

Truze Lodder

voormalig zakelijk directeur De Nederlandse

Opera

Charlotte Margiono

zangeres

Simon Reinink

algemeen directeur Het Concertgebouw NV

Amsterdam

Frits Spangenberg

oprichter Motivaction International

Paul Spies

directeur Amsterdam Museum

Programma

Ariel Ramirez

Misa Criolla

Carlos Alberto Pinto Fonseca

Missa Afro-Brasileira:

Kyrie 1, Gloria, Grazia, Quoniam

Alberto Ginastera

Lamentations of Jeremiah: dl 2:

Ego vir videns

Keyla Orozco

Frutas del caney

Instrumentale bijdrage van Los Criollos

Ariel Ramírez

Misa por la Paz y la Justicia:

(Aleluia, Salmo 150)

Astor Piazzolla

Verano Porteño

Napraten of dansen

Toonkunstkoor Amsterdam

o.l.v. Boudewijn Jansen

Met Paul Prenen, piano, Alvaro Pinto Lyon

en Los Criollos

Zoete vruchten

Voorwoord

De Latijns-Amerikaanse muziek met al haar wervelende ritmes en levenslust oefent op ons een exotische aantrekkingskracht uit. Jammer genoeg is al gauw de tweede gedachte: 'dat kunnen wij niet!'. In het kader van 'out of the box' gaan we het gewoon eens proberen.

Om een beetje houvast te hebben maken we dankbaar gebruik van de lijntjes die bestaan met de klassieke muziek waar wij zo vertrouwd mee zijn. Zo had de tangokoning Piazzolla een klassiek geschoolde leermeester, Ginastera. Ook Keyla Orozco onderging een gedegen vakopleiding, onder meer bij de Nederlandse componist Theo Loevendie.

Maar de reden waarom we de muziek van deze componisten zo graag willen doen, is dat het zo aanstekelijk is om te putten uit de rijkdommen van de volksmuziek. Interessant is natuurlijk ook dat de volksmuziek in ieder land weer haar eigen karakter heeft. Samen met Ramón Balderas zijn wij op zoek gegaan naar werken uit diverse landen en invloedssferen. Doel was een gevarieerd programma samen te stellen waarin de swing van de ritmes voelbaar zou worden, de verstilde weemoed - de saudade - hoorbaar en de vreugdeuitbarstingen tastbaar.

Voor deze uitdagingen komt Toonkunstkoor Amsterdam met graagte uit zijn

comfortzone, hierin niet weinig geholpen door de geweldige heren van Los Criollos. Wij hopen dat u zoete vruchten van onze inspanningen kunt plukken!

(Boudewijn Jansen)

Boudewijn Jansen

Dirigent

Boudewijn Jansen

TKA staat sinds september 2003 onder leiding van dirigent en artistiek leider Boudewijn Jansen. Jansen studeerde piano en orkestdirectie aan het Utrechts Conservatorium. Tezelfdertijd nam hij deel aan de operastudio van de Nationale Reisopera in Enschede. Na zijn studie werd hij muzikaal leider en dirigent van de Stichting Kameropera Nederland. Sinds 1994 maakt hij deel uit van de muzikale staf van de Nederlandse Opera in Amsterdam in de functie van assistent-dirigent en corepetitor.

In Het Muziektheater Amsterdam dirigeerde hij Janacek's Jenfa met het Radio Philharmonisch Orkest en Die Meistersinger von Nürnberg van Wagner met het Nederlands Philharmonisch Orkest. Verder verzorgde hij verschillende malen de instudering van het Koor van de Nederlandse Opera. Dit koor werd, tezamen met het Nederlands Blazersensemble, door hem gediri-

geerd bij de kroning van koning Willem-Alexander. Van veel muzikale betekenis voor hem waren de samenwerkingen met onder andere Hartmut Haenchen, Sir Simon Rattle, Pierre Boulez en Mariss Jansons. Hij dirigeerde onder meer het Nederlands Philharmonisch Orkest, Holland Symfonia, het Radio Philharmonisch Orkest en het Rotterdams Philharmonisch Orkest. Jansen is een veelgevraagd koordirigent. Hij dirigeert ook het VU-Kamerkoor sinds 1991.

Paul Prenen

Pianist

Sinds 2004 is Paul Prenen pianist van Toonkunstkoor Amsterdam. Hij schrijft en arrangeert ook muziek voor theater, film en opera. Voor Toonkunstkoor Amsterdam maakte hij een virtuoze en geweldige bewerking voor twee piano's van de orkestpartij van Rachmanoniffs 'Kolokola', ook bekend als 'The Bells'. Deze ging in première op 10 december 2013 tijdens een concert van Toonkunstkoor Amsterdam in het Muziekgebouw aan 't IJ.

Los Criollos

Los Criollos is een Latijns-Amerikaans ensemble van in Nederland wonende supermuzikanten, die wereldwijd spelen.

Het ensemble is meer dan 15 jaar geleden opgericht met het doel het werk van Ariel Ramírez te spelen. De muzikanten hebben ieder veel ervaring met de verschillende stijlen uit de rijke folklore van Latijns-Amerika.

Alvaro Pinto Lyon (Chili),

zanger, speelt gitaar en quena

Orlando Miño (Argentinië),

speelt charango, werkte als leraar folkloristische ritmes in de 'National School of Dance' in Buenos Aires.

Alboreo Humberto Martínez (Mexico),

speelt bas en is arrangeur.

Renato Freiggang (Chili),

speelt bombo/zampona, was lid van 'Amancay' 'Oketus' en het legendarische 'Inti Illmani'.

Over Alvaro Pinto Lyon

Alvaro Pinto Lyon is geboren in Chili. Op jonge leeftijd studeerde Alvaro aan de Liceo experimental Artístico in Santiago, Chili waar hij de Título en Interpretación superior con mención en Guitarra clásica behaalde.

In 2002 is Alvaro gecontracteerd bij de beroemde Zuid-Amerikaanse muziekgroep

Alvaro Pinto

Grupo Quilapayunen en heeft hij overal met de band getoerd in Europa o.a. in Frankrijk, Spanje, Duitsland. In 2003 heeft Alvaro samen met Grupo Quilapayun een CD en DVD Live opgenomen in het Palau Nacional (Nationaal Paleis) in Barcelona.

In 2003 haalde hij het diploma klassiek gitaar aan het conservatorium van Rotterdam. Hij woont momenteel in Nederland.

De chacarera van Bach

Zo'n Latin Night moest er een keer van komen, met een echte Mexicaan als Ramón Balderas Sánchez in het koor, die ook nog geschoold musicus is. Hij kwam met het idee van een programma met Latijns-Amerikaanse muziek. Leuk, weer eens iets anders dan de Matthäus Passion, toch?

“Nee, het is precies hetzelfde”, zegt Ramón. “De Matthäus heeft ook die twaalfachtste maat met een baslijn eronder, net als in de chacarera.” Hij roffelt het ritme van het openingskoor op de tafel en zingt de melodie. Onmiskenbaar Bach en ineens

ook onmiskenbaar swingend Latijns-Amerikaans. “Ik zit in twee werelden, in de wereld van de klassieke muziek en in die van de wereldmuziek en de folklore. Die twee zijn voor mij goed te combineren; ik zie waar ze elkaar raken. Dat wil ik ook aan anderen laten zien.”

In 2012 zocht het Toonkunstkoor inspiratie voor out of the box programma's. Ramón: “Toen dacht ik: er is zoveel Latijns-Amerikaanse muziek die onbekend is in Nederland. Wat zou het leuk zijn om die uit te voeren. Het is muziek die ver afstaat van wat het Toonkunstkoor altijd doet. Maar de Misa Criolla is ook klassiek. In de

Misa Criolla wisselen zesachtste- en driekwartsmaat elkaar af; in de ene maat hoor je twee accenten, in de andere drie, of je hoort verschillende stemgroepen in dezelfde maat twee tegen drie zingen. Die afwisseling zit ook in sommige stukken van de Matthäus.”

Bestuur en dirigent zagen wel wat in een Latijns-Amerikaans programma en Ramón en Boudewijn stelden het programma samen. Een enkel voorstel van Ramón haalde het niet. Bijvoorbeeld de Bachianas Brasileiras van Villa-Lobos: te moeilijk. In Braziliaanse muziek vallen de tonen niet óp de tel, maar ervoor of erna. Daardoor komen de accenten anders te liggen. “Voor Nederlanders is dat moeilijk. Die benaderen ritmes intellectueel. Ze tellen steeds en dat moet niet bij deze muziek. Het gaat juist om gevoel.” De werken die uiteindelijk in het programma terecht zijn gekomen, zijn nog moeilijk genoeg voor het koor. De taal en de ritmes zijn obstakels. Maar Ramón is ervan overtuigd dat het gaat lukken. “Op de repetities klinken sommige stukken al heel mooi. De stemmen zijn van hoge kwaliteit en daar moet een hoge kwaliteit van ritme en swing bijkomen. Het is op ons niveau mogelijk om te leren ritmes te voelen in plaats van te tellen.” Het helpt dat hij Alvaro Pinto Lyon & Los Criollos bereid heeft gevonden het koor te begeleiden; die geven het goede voorbeeld.

Voor het Latin Night-programma vond Ramón een bijzonder podium: Paradiso. Het is de eerste keer dat het Toonkunstkoor in deze poptempel optreedt. Omgekeerd heeft Paradiso, behalve op de Korendag misschien, nog nooit zo'n klassiek koor in huis gehad. Ramón: “Daarmee krijgen ze een nieuw publiek binnen. Diversiteit is voor Paradiso belangrijk.” Zo is ook de locatie een ontmoeting van twee muziekwerelden.

Argentijnse ritmes

Ariel Ramírez

1921-2010, Argentinië

In de documentaire **Mercedes Sosa, the Voice of Latin America**, van Rodrigo H. Vila, Argentinië, 2013, reflecteert de legendarische Argentijnse zangeres op haar leven.

Mercedes Sosa

Ze had vroeger nooit kunnen voorzien dat ze naam zou maken als zangeres, maar de muziek gaf een manier om een politieke boodschap te uiten. Ze wordt gezien als een van de belangrijkste musici van 'la Nueva Canción', Latijns-Amerikaanse muziek met een noodzaak en een kenmerkend eigen geluid, gebruikmakend van oorspronkelijke volksmuziek en een sociaal betrokken boodschap. Ariel Ramírez schreef voor Sosa samen met tekstschrijver Felix Luna de liederen voor het album 'Mujeres argentinas' (1969). Wereldberoemd is het lied over Alfonsina y

el Mar. De muziek voor Mercedes Sosa brachten de componist grote bekendheid.

Ramírez verwerkt in zijn composities Argentijnse volksmuziek. Ook zijn Misa Criolla (1965) en Misa por la Paz y la Justicia (1981) introduceren belangrijke Argentijnse ritmes. Veel van deze ritmes komen oorspronkelijk uit wat de Altipiano wordt genoemd, het grensgebied tussen Bolivia, Peru, Chili en Argentinië.

Carnavalito

Een voorbeeld hiervan is het 'Carnavalito' dat Ramírez gebruikt in het 'Gloria' van de Misa Criolla. Het is een typisch Argentijnse dans die wordt gespeeld met regionale instrumenten, zoals de quena, de charango en de bombo. De quena is een indiaanse rechte fluit. De charango lijkt op de gitaar of mandoline, maar heeft vijf paren snaren. Oorspronkelijk werd dit instrument gemaakt met het schild van een gordeldier, tegenwoordig met hout. De bombo is een creools-Argentijns instrument met een donker geluid. Die werd vroeger in de bergen gebruikt om te waarschuwen dat de vijand in aantocht was.

De Vidala-Baguala is ook zo'n langzaam creools ritme uit het berggebied. Het ritme wordt op de bombo gespeeld aan het begin van de creoolse mis, Misa criolla.

Chacarera

De 'Chacarera' is een van de meest beroemde dansen uit Argentinië, en wordt in tegenstelling tot de tango (meer gerelateerd aan de grootstedelijke cultuur van Buenos Aires), door heel Argentinië gedanst. Deze muziek speelt een belangrijke rol tijdens feesten in de landelijke gebieden. De dans komt oorspronkelijk uit het noord-westen (Santiago del Estero) en kent een aanstekelijk levendig ritme. Ramírez heeft dit beroemde Argentijns ritme gebruikt in het 'Credo' van de Misa Criolla en in 'Psalm 150' van de Misa por la Paz y la Justicia.

Misa Criolla

Kyrie

Señor ten piedad de nosotros. (bis)
Cristo ten piedad de nosotros. (bis)

Gloria

Gloria a Dios, en las alturas y en la tierra.
paz a los hombres que ama el Señor.

Te alabamos. Te bendecimos.

Te adoramos, glorificamos.

Te damos gracias por tu inmensa gloria.

De Argentijnse folkloristische muziek is zeer dansbaar. Veel ritmes zijn, net als de tango, als dans ontstaan. Nog niet genoemd is de bekende Argentijnse samba: zamba. Deze is verwerkt in het bovengenoemde lied van Ramírez Alfonsina y el Mar en in sommige delen van de Misa por la Paz, die voor het koor niet op het programma staan, maar wel spelen Los Criollos in het instrumentale deel de populaire, elegante, langzame dans. Pak uw witte handschoen en dans!

(Loes Knotter)

Kyrie

Heer, heb mededogen met ons.
Christus, heb mededogen met ons

Gloria

Eer aan God, in de hoge en op aarde,
Vrede aan de mensen, die God liefhebben.

Wij loven u, wij prijzen U.

Wij aanbidden U, wij verheerlijken U.

Wij zeggen U dank voor Uw enorme majesteit (of zaligheid).

Tekst Misa Criolla

**Señor Dios, Rey celestial,
Dios, Padre Todopoderoso.**

Heer God, hemelse koning,
God, almachtige vader.

**Señor, Hijo único Jesucristo,
Señor Dios, Cordero de Dios,
Hijo del Padre,
Tú que quitas los pecados del mundo,
Ten piedad de nosotros.
Tú que quitas los pecados del mundo,
Atiende nuestras suplicas.
Tú que reinas con el Padre,
Ten piedad de nosotros.**

Heer, enige zoon, Jezus Christus.
Heer God, Lam Gods,
Zoon des Vaders,
Gij die wegneemt de zonden der wereld,
heb mededogen met ons.
Gij die wegneemt de zonden der wereld,
verhoor onze smeekbeden.
Gij die heerst met de Vader, heb
mededogen met ons.

**Gloria a Dios en las alturas y en la tierra
Paz a los hombres que ama el Señor.**

Eer aan God, in de hemel en op aarde,
Vrede aan de mensen, die God liefheeft.

**Porque Tú solo eres Santo, solo Tú
Señor Tú solo,
Tú solo altísimo Jesucristo, Con el
Espíritu Santo,
En la gloria de Dios Padre.
Amen.**

Omdat Gij alleen heilig zijt,
Alleen Gij. Heer, alleen Gij,
Alleen Gij Allerhoogste, Jezus christus,,
Met de Heilige Geest
In de heerlijkheid van God de Vader.
Amen.

Credo

**Padre todopoderoso, Creador de cielo
y tierra.
Creo en Dios, Y en Jesucristo
creo,**

Credo

Almachtige Vader, Schepper van hemel
en aarde.
Ik geloof in God, en in Jezus Christus
geloof ik,

**Su único Hijo nuestro Señor:
Fue concebido por obra y gracia
Del Espíritu Santo,
Nació de Santa María Virgen,**

Zijn enige zoon, onze Heer, werd verwekt
door het werk en de genade van de
Heilige Geest. Hij werd geboren uit de
Heilige Maria, de Heilige Maagd Maria,

**Padeció bajo el poder de
Poncio Pilato,
fue crucificado,
muerto y sepultado.
Descendió a los infiernos.**

Hij heeft geleden onder de macht van
Pontius Pilatus.
Hij werd gekruisigd,
gedood en begraven.
Hij daalde af naar de hel.

**Al tercer día resucitó de entre los
muertos,
Subió a los cielos.
Está sentado a la diestra de Dios
Padre todopoderoso.**

Op de derde dag verrees hij
uit de dood.
Hij steeg op ten hemel.
Hij zit aan de rechterhand van God,
de Almachtige Vader.

**Desde allí ha de venir a juzgar vivos y
muertos.**

Vandaar is hij gekomen om over levenden
en doden te oordelen.

**Creo en el Espíritu Santo, Santa Iglesia
católica,
La comunión de los santos Y el perdón
de los pecados, resurrección de la carne,
y la vida perdurable. Amén.**

Ik geloof in de Heilige Geest, de Heilige
Katholieke Kerk,
de Gemeenschap van Heiligen en de
vergeving van de zonden, de verrijzenis
des vlezes en het eeuwige leven. Amen.

Sanctus

**Santo, santo, santo,
Señor Dios del Universo.
Llenos están los cielos y la tierra de tu
Gloria. Hosanna en las alturas!
Bendito el que viene en el nombre del
Señor. Hosanna en las alturas!**

Sanctus

Heilig, Heer God van het universum,
vol zijn de hemel en de aarde van uw
heerlijkheid.
Hosanna in den hoge. Gezegend Hij die
komt in de naam des Here.
Hosanna in den hoge.

Agnus Dei

**Cordero de Dios que quitas los pecados
del mundo, Ten compasión de nosotros.
Cordero de Dios que quitas los pecados
del mundo, danos la paz.**

Agnus Dei

Lam Gods dat wegneemt de zonden der
wereld, heb mededogen met ons.
Lam Gods dat wegneemt de zonden der
wereld, geef ons de vrede.

Braziliaanse mis met marcha rancho en samba-canção

Carlos Alberto Pinto Fonseca
1933 – 2006

Braziliaanse klassieke muziek is buiten Brazilië veelal volslagen onbekend. De meeste mensen zullen muziek kennen van Heitor Villa-Lobos, zoals zijn befaamde Bachianas Brasileiras. Maar wie kent Carlos Alberto Pinto Fonseca? Toch had deze componist in Brazilië een sterstatus, vergelijkbaar met de faam van de Nederlandse componist Louis Andriessen in Nederland nu.

De Missa Afro-Brasileira (1971) is een van Fonseca's meest bekende werken. Het werk heeft als ondertitel "De Batuque & Acalanto" meegekregen, wat verwijst naar Afro-Braziliaanse ritmes en (slaap)liedjes die de componist in zijn mis heeft verwerkt. De Braziliaans-Nederlandse zangeres Lílian Vieira die het Toonkunstkoor hielp met de uitspraak van de Portugese zinnen, voelde direct het ritme van de "marcha rancho" in het Gloria van de mis. Dit is wat Fonseca voor ogen had. Hij wilde de grenzen tussen kerkmuziek, klassieke en volksmuziek beslechten. Hij wilde de puls en de warmte van het Afro-ritme gebruiken, de melodieuze sfeer

van slaapliedjes combineren met de populaire marcha rancho en de samba-canção ofwel samba-lied. Dit muziekstuk stond voor hem voor Brazilië: een smeltkroes van oud en nieuw, koloniaal, inheems, katholiek geloof vermengd met Afrikaanse ceremonie. Fonseca wilde benadrukken hoezeer religieus syncretisme een realiteit is in Brazilië.

De componist beschouwde zelf deze mis als zijn meesterwerk en voelde geen enkele neiging om ook maar een noot te veranderen in de compositie. Hij werd altijd erg emotioneel bij het dirigeren of het aanhoren van het muziekstuk .

Marcha rancho

Het ritme van de marcha rancho is onmiskenbaar verbonden met het Braziliaanse carnaval. De componiste Chiquinha Gonzaga (1847-1935) heeft in 1899 het Ó Abre Alas geschreven, een eerste marcha rancho voor het carnaval in Rio de Janeiro. Sindsdien zijn er meer dan 2 miljoen nummers uitgebracht met het ritme . Andere grote marcha-rancho hits zijn bijvoorbeeld Linda Morena van Lamartine Babo of Pastorinhas van Noel Rosa e João de Barro.

Samba-canção

Samba-canção zijn Braziliaanse volksliederen binnen het samba-genre. Rond 1930 ontstond er een nieuwe stroming van samba-liederen met een droeve, meer

sentimentele toon, op basis van het sambaritme, maar in een veel langzamer en rustiger tempo.

Beroemd is Marina uit 1947. Belangrijke samba-canção zangers zijn: Ângela Maria, Dolores Duran en, vooruit, ook nog een man: Ataulfo Alves.

Alle genoemde muziek is te vinden op Spotify of Youtube.

(Loes Knotter)

Missa Afro-Brasileira

Kyrie

**Kyrie eleison.
Senhor, tende piedade de nós.**

Gloria

Gloria in excelsis Deo. Et in terra pax hominibus.

E paz na terra aos homes de boa vontade.

**Laudamus te. Benedicimus te.
Adoramus te. Glorificamus te.**

**Nós vos louvamos.
Nós vos bendizemos.
Nós vos adoramos.
Nós vos glorificamos.**

Carlos Fonseca, tekst Missa Afro-Brasileira

1

http://www.musica.ufmg.br/permusi/port/numeros/11/num11_cap_04.pdf, *Per Musi – Revista Acadêmica de Música – n.11, 136 p., jan - jun, 200, blz. 63.*

2

<http://www.cultura.rj.gov.br/artigo-banco/tributo-a-marcha-rancho>

3

<http://musicabrasileira.webnode.com.br/estilos-musicais-brasileiros/samba%20canção/>

Gratias Agimus

Gratias agimus tibi. Propter magnam gloriam tuam.

Nós vos damos graças, por vossa imensa glória.

Quoniam

Quoniam tu solus sanctus. Tu solus dominus. Tu solus altissimus. Jesu Christe, cum sancto Spiritu. In gloria Dei Patris. Amen.

Klaagliederen

Alberto Ginastera

1916 -1983, Argentinië

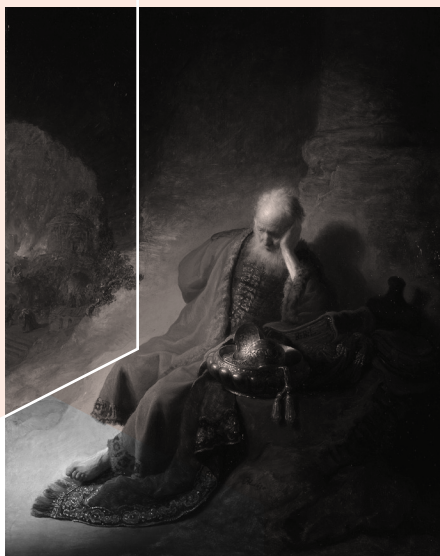
The Lamentations of Jeremiah
(De Klaagliederen van de profeet
Jeremia) (1946)

Deel II: Ego vir videns
paupertatem meam

Hoewel Ginastera wordt beschouwd als een van de belangrijkste componisten in Zuid-Amerika na Villa-Lobos, is hij bij velen minder bekend dan sommige van zijn leerlingen, zoals Waldo de los Rios en Astor Piazzolla.

Toch is de kans groot dat een wereldwijd publiek wel eens iets van hem heeft gehoord. Het vierde deel van zijn concert no. 1 voor piano en orkest (1961) werd in 1973 bewerkt door de symfonische rockband Emerson, Lake and Palmer en als 'Toccata' op de plaat gezet. Met instemming van Ginastera, die het een geweldige uitvoering vond: "Jullie hebben de essentie van mijn muziek begrepen. Dat heeft nog niemand eerder gedaan."

Het zijn niet de minsten die de klaagliederen van de bijbelse profeet Jeremia op muziek hebben gezet. Tallis, Palestrina, Lassus, Stravinsky en Bernstein, om er maar een paar te noemen. En Ginastera dus. In zijn Lamentations geen Argentijnse

Jeremia, schilderij Rembrandt van Rijn 1630

swing; Ginastera volgt de Westerse muziektraditie.

Jeremia klaagt over de verwoesting van Jeruzalem door de Babyloniërs, nadat het volk zich van God heeft afgekeerd. Hij heeft weinig hoop dat het ooit nog goed komt. Dat is bij Ginastera te horen. Het 'Ego vir' is een donker en zwaar lied. Niet alleen ligt het tempo buitengewoon laag, ook de stemmen gaan flink de diepte in. Er wordt gezegd dat Ginastera met de keuze van deze tekst een politiek statement maakte over de situatie in Argentinië, waar Perón in 1946 president was geworden.

(Marjolein Zinkstok)

Toonkunstkoor Amsterdam

Alberto Ginastera, Klaaglied, Keyla Orozco

Het beste fruit van Cuba

Frutas del Caney

In het jaar 2000 kreeg Keyla Orozco van het Amsterdams Fonds voor de Kunst de opdracht een stuk te maken voor het Nederlands Kamerkoor. Daarvoor bewerkte ze een bestaand Cubaans lied: 'Frutas del Caney'. In 2001 voerde het NKK het stuk uit onder leiding van Jurjen Hempel. Het was een onderdeel van het programma Misa Criolla dat het koor dat jaar uitvoerde.

De componist Keyla Orozco is in Santiago de Cuba geboren in 1969. Ze studeerde in Havana piano aan de Escuela Nacional de Arte en compositie bij Harold Gramatges aan het Insituto Superior de Arte. Van 1995 tot 1998 studeerde zij compositie bij Theo Loevendie aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en in Amsterdam. In de loop van de tijd ontving ze een groot aantal opdrachten. Haar werk wordt door kenners omschreven als een verfrissende mix van fusionritmes, folkloristische tinten en klassieke elementen. Naast componeren geeft Orozco les in compositie, piano en muziektheorie.

Ongeveer achttien jaar woont en werkt Korozco in Nederland. Op het ogenblik verblijft ze in de Verenigde Staten van waaruit ze per mail vragen beantwoordt over haar werk en over Frutas del Caney. Bijvoorbeeld over welke invloed haar

Tekst uit het bijbelboek Klaagliederen, hoofdstuk 3:

Ego vir videns

**Ego vir videns paupertatem meam
in virga indignationis eius.**

**Me minavit et adduxit in tenebras,
et non in lucem.**

**Vetustam fecit pellem meam, et
carnam meam,**

contrivit ossa mea.

**In tenebrosis collocavit me,
quasi mortuos sempiternos.**

**Sed et cum clamavero, et rogavero,
exclusit oratione meam.**

**Et dixi: Perit finis meus,
et spes mea a Domino.**

Vertaling van het Nederlands Bijbel Genootschap, 2004:

Ik ben de mens die te lijden heeft
onder de stok van zijn toorn.

Hij leidt mij en
voert mij

in een lichtloos duister.

Mijn vlees en mijn huid doet hij
wegteren,

en al mijn botten breekt hij.

Hij laat mij in duisternis wonen,
als de doden van eeuwen her.

Al schreeuw ik en roep ik om hulp,
hij wil mijn gebed niet horen.

Steeds denk ik: verdwenen is mijn glans,
vervlogen mijn hoop op de Heer.

verblijf in Nederland heeft op haar werk als componist. 'Ik zou een totaal andere componist zijn geworden zonder de ervaring en invloed die ik hier heb opgedaan. Blootgesteld aan de Nederlandse cultuur in het algemeen en niet alleen aan muziek of andere kunstvormen, is mijn perceptie over moderniteit, over creativiteit en over mijn missie in de wereld veranderd. En dat had natuurlijk invloed op mijn werk als componist. Ik ben dankbaar voor alles wat ik heb geleerd en opgebouwd in Nederland als kunstenaar

Keyla Orozco

en als mens. En in het bijzonder ben ik dank verschuldigd aan de docent die me introduceerde in wat een geheel nieuwe wereld voor me was: Theo Loevendie.'

De opdracht die ze in 2000 kreeg van het Fonds voor de Kunst herinnert ze zich als een prachtig project. Frutas del Caney is niet een origineel stuk van haar hand: 'Dit werk is een arrangement, een uitgebreide

versie die ik maakte van een traditioneel Cubaans lied van Felix B. Cagnet. Wat ik er aan toegevoegd heb, is het eerste deel en het begin van de tekst in het tweede deel. Dat wordt verschillende keren herhaald in het stuk. Ik wilde al veel langer een arrangement voor koor maken van een van de vele traditionele Cubaanse liederen. En deze opdracht was een prima gelegenheid om dat te doen.'

Frutas del Caney behoort tot de liederen die ze in het Spaans 'pregon' noemen. Het woord zou je kunnen omschrijven als de roep van de straatverkopers: het zingend aanprijzend van handelswaar. Orozco: 'Dit traditionele lied gaat over de kooplieden die op straat groenten en fruit verkopen. In dit geval gaat het om fruit uit een bijzondere regio van Cuba, El Caney. Daar komt sinds lang het beste fruit vandaan. In de introductie van het stuk doe ik de

straatverkopers na. Als je naar mijn arrangement van het stuk kijkt, moet je haast zeggen dat het een eigen compositie is. Dat komt door het beginstuk, de toegevoegde tekst en de harmonische en structurele bewerking die ik het stuk heb gegeven. Daarom geef ik er de voorkeur aan het een recreated version te noemen in plaats van een arrangement.'

Keyla Orozco kan de uitvoering van haar werk in Amsterdam tot haar spijt niet bijwonen.

(Stef Lokin)

Frutas del Caney

I

Fruteeroooo! *
La fruta sabroosaaa!
Maarañone'!
Maarañone'! maarañone'!
Fruteero fruuutaaa!
Traigo la piña y la naranja duulceee!
Mamunciilloooo!
Maarañone'! maarañone'!
Fruteeroooo!
Piña naraanjaaaa!
Mamunciilloooo!
La fruta sabroosaaa!

Tu-ru-tu-ru-ba-ri-du-ba-da.... *
Me voooy! *

El fruteero se vaaaa!
El fruteeroo!
Maniii maniseeroooo!

II

Camina como chévere *
Camina cheverísimo,
Cheverísimo, cheverísimo,
Camina bién chévere
Ay!, Qué bién!
Chévere camina, Ah!.

Frutas!, quién quiere comprarme frutas mango del mamey y bizcochuelo piña, piña dulce como azúcar cosechadas en las lomas del Caney. Traigo rico mango del mamey y piñas qué deliciosas son como labios de mujer.

Caney de Oriente, tierra de amores una florida donde vivió el Siboney donde las frutas son como flores llenas de aroma y saturadas de miel.

Caney de Oriente, tierra divina donde la mano de Dios tendió su bendición. Quién quiere comprarme frutas sabrosas marañones y mamuncillos del Caney.

Vamos a ver, *
Si señor!

*(Originele tekst: Félix Benjamín Cagnet
 * tekst toegevoegd door Orozco)*

Tekst, Salmo 150, misa por la paz y la justicia**Salmo 150**

**Aleluia chacarera
chacarera de Argentina,
chacarera americana
Aleluia universal!**

**Alabemos al Señor
Con los sikuris y con las quenas
Alabemos al Señor
Con los sikuris y con las quenas
Alabemos al Señor
Aleluia!, Aleluia!
los sikus y las quenas.**

Aleluia chacarera....

**Alabemos al Señor
Con los charangos y con los bombos.
Aleluia!, Aleluia!
charangos y los bombos.**

Aleluia chacarera....

**Alabemos al Señor
Con las guitarras y con la danza
Aleluia guitarras y la danza.**

**Vi un cielo nuevo y una tierra nueva; vi
la nueva Ciudad Santa que descendía del
cielo y venía de Dios. Oí una voz potente
que decía desde el trono:
“Esta es la morada de Dios entre los
hombres. El habitará con ellos y ellos
serán su Pueblo.**

Psalm 150

Halleluja chacarera
Chacarera van Argentinië
Amerikaanse chacarera
Allesomvattende halleluja!

Laat ons de Heer loven
Met de siku's en de quena's
Laat ons de Heer loven
Met de siku's en de quena's
Laat ons de Heer loven
Halleluja, halleluja!
De siku's en de quena's

Halleluja chacarera...

Laat ons de Heer loven
Met de charango's en met de bombo's
Halleluja, halleluja!
Charango's en de bombo's.

Halleluja chacarera...

Laat ons de Heer loven
Met de gitaren en de dans
Halleluja gitaren en de dans.

Ik zag een nieuwe hemel en een nieuwe
aarde: ik zag de nieuwe Heilige Stad, die
uit de hemel neerdaalde en van God
kwam. Ik hoorde een krachtige stem die
vanaf de troon zei: “Dit is Gods huis
tussen de mensen. Hij zal bij hun wonen
en zij zullen Zijn volk zijn.

**El secará todas sus lágrimas y ya no
habrá más muerte, ni pena, ni llanto,
ni dolor, porque todo lo de antes
pasó”.**

**Alabemos al Señor
Aleluia!, Aleluia!**

Hij zal alle tranen drogen en er zal geen
dood meer zijn, geen smart, geen tranen,
en geen pijn, want alles van voorheen is
voorbij”.*

Laat ons de Heer loven.
Halleluja, halleluja!

*(*vertaling C. De Hartogh, M. Pool)*

Pa-ra-pa-da-ba-da

Ástor Piazzolla

1921 – 1992, Argentinië

Verano Porteño (1965)

Bandoneon

De tranen van Máxima - het kwam allemaal door tangomuzikant Ástor Piazzolla. Hij was de componist van het lied Adíos Nonino, dat Carel Kraayenhof in bewerkte vorm op zijn bandoneon speelde op de koninklijke huwelijksdag. Piazzolla schreef het, wordt gezegd, toen hij bericht kreeg dat zijn vader was overleden. Of het waar is of niet, je zou het zo geloven als je de muziek hoort. Het verdriet en het verlangen spatten ervan af. De bandoneon, bij uitstek geschikt om melancholische muziek te laten horen, versterkt het effect en ja, dan wordt het hartverscheurend. Logisch dat er tranen vloeiden, en niet alleen bij Máxima.

Op de Latin Night krijgt u een ander werk van Piazzolla te horen. Verano Porteño,

een kort liedje zonder tekst, is zo'n dingetje met pa-ra-pa-da-ba-da en doem-doem-doem, dat je op een mooie zomerdag zomaar vanzelf voor je uit zit te zingen. En dat is niet toevallig. Verano Porteño is een van de delen van de 'Cuatro Estaciones Porteño', de Vier Seizoenen van Buenos Aires; dit deel gaat over de zomer. Piazzolla schreef het oorspronkelijk voor zijn kwintet van viool, piano, elektrische gitaar, contrabas en bandoneon. In de bewerking voor koor bootsen de zangers de klanken van deze instrumenten na. Zo wordt het onvervalste Argentijnse tangomuziek, geschreven door de man die op zijn achtste jaar zijn eerste bandoneon kreeg.

'Je moet je klompen uitgooien'

Koorleden over het Latin Night-programma

Daan Nijssen, tenor

Het is heel andere muziek, veel ritmischer. Dat voegt iets toe aan de beleving van de muziek, het wordt leuker om het uit te voeren. De Misa Criolla ken ik het beste en dat vind ik nu het leukste stuk. Orozco is lastig, maar valt inmiddels eigenlijk ook wel mee.

Heleen Ebregt, alt

Ik vind het een leuk programma, omdat het vrolijke muziek is. Frutas is lastig: het ritme is moeilijk, het is onmogelijk om het thuis tot een goed einde te brengen. Misa por la Paz y la Justicia is actueel: vrede en gerechtigheid, daar heeft de wereld wel behoefte aan. Fonseca is mijn favoriet vanwege die leuke ritmes.

Vera d'Hooghe, sopraan

Het is een gevarieerd programma. Het zijn vrolijke melodieën en ik word er zelf vrolijk van, vooral van Fonseca met dat lekkere ritme. Jammer dat we alleen een paar fragmenten zingen; ik had er wel meer van willen doen. De Misa Criolla vind ik ook mooi. Ginastera vind ik eigenlijk niet zo in het geheel passen. Wel lastig om met zoveel mensen de ritmes erin te krijgen.

Jo Janssen, tenor

Ik vind de spontane manier van zingen leuk. Zingen, ritme en dansen zijn bij Zuid-Amerikanen verbonden. Wij hebben daar moeite mee; het blijft een beetje cultuurvreemd voor ons. Je moet loskomen van de noten en gewoon proberen te zingen. Misa Criolla is mijn favoriet. Veertig jaar geleden kocht ik de lp ervan, toen was die mis heel populair.

Edwin Scholten, bas

Leuk is dat het ons in beweging zet en dat het een adrenaliserend effect heeft. Ik kom bruisend naar buiten. Lastig is Orozco. De ritmes zijn daarin toch weer anders dan in die andere stukken.

Ramírez' Salmo 150, die chacarera met dat ritme van achtste en zestiende noten, is extatische muziek. Daarvan kan je wel uit je dak gaan.

Nicolette van der Post, alt

Het is een out of the box programma. Je voelt je zo Hollands, maar je moet je klompen uitgooien. Dat swingende is leuk, is ook goed voor de koorklank. Fonseca's Misa Afro-Brasileira spreekt me het meeste aan door de combinatie van Latijnse en Braziliaanse taal, en door het ritme. Maar het is wel lastig, al die ritmes.

Marja Hogeweg, sopraan

Fonseca vind ik het leukste, het swingt. Het doet me denken aan de tijd dat ik in

In mei bijzondere uitvoering van Verdi's Requiem

Toonkunstkoor Amsterdam voert Verdi's grootse Messa da Requiem uit met sopraan Eva-Maria Westbroek in een benefietconcert voor Musicians without Borders.

Op 16 mei 2015 voeren Toonkunstkoor Amsterdam, het Noord Nederlands Orkest en bekende topsolisten, onder wie Eva-Maria Westbroek en haar man Frank van Aken, o.l.v. dirigent Boudewijn Jansen het Requiem van Verdi uit. Het is voor Toonkunstkoor Amsterdam een grote eer om samen met Eva-Maria dit benefietconcert te organiseren voor Musicians without Borders (MwB) in het Koninklijk Theater Carré, waar in het verleden al veel Italiaanse operamuziek heeft geklonken. Eva-Maria Westbroek is een wereldster, ze zingt in alle grote operahuizen. Ze is nog maar zelden in Nederland te horen. Voor het eerst zal zij in Amsterdam samen optreden met haar echtgenoot, de tenor Frank van Aken.

In deze uitvoering willen wij uitdrukking geven aan de verbindende en helende kracht van muziek. Het was juist het Requiem van Verdi, dat onder de meest barre omstandigheden is ingestudeerd,

een jazzkoor zat. Ik vind het een ontzettend leuk programma, heel anders dan we gewend zijn. Ik word er vrolijk van. Orozco is lastig, het is wat moderner, minder harmonisch.

Frank Schuurmans, bas

Wat ik leuk vind, is dat we het eigenlijk niet kunnen, we zijn niet los in de heupen, het is niet ons repertoire en het gaat niet helemaal lukken. De muziek is anders dan anders en dat geldt ook voor het gebouw; Paradiso is iets anders dan het Concertgebouw. Met honderd mensen ritmisch zingen is lastig. Vooral Frutas is lastig: je moet op het juiste moment iets roepen, en een marktsfeer creëren.

Marleen Rijkmans, sopraan

Orozco vind ik leuk. Ik ben niet zo ritmisch, en ik vind dit een enorme uitdaging. Sommige akkoorden wringen, dat vind ik leuk.

Het programma is leerzaam voor het koor, het is niet alleen uitdagend, maar ook afwisselend, levendig en swingend. Het zou mooi zijn als we meer loskomen van de noten. Als je je overgeeft aan de noten, blijkt het best te gaan.

(Marjolein Zinkstok)

Affiche Messa da Requiem

namelijk door Joodse gevangenen in het concentratiekamp Theresienstadt, en is uitgevoerd voor de kampeiding, Eichmann en andere hoge nazi's. Dirigent Boudewijn Jansen deelde tijdens een repetitie met het koor hoe indrukwekkend hij de novelle Requiem Theresienstadt (1963) van Jozef Bor vond. Het verhaal is gebaseerd op historische gebeurtenissen en laat zien wat kunst vermag in tijden van totale leegte en hoe onder de meest bizarre omstandigheden het voeden van de geest toch een primaire levensbehoefte blijkt. Jansen wilde deze boodschap uitdragen en de historische uitvoeringen van dirigent

Verdi's Messa da Requiem

Rafael Schächter weer onder de aandacht brengen.

Met hulp van een klein projectteam in het koor is dit idee verder gebracht en heeft vleugels gekregen op het moment dat Eva-Maria Westbroek samen wilde werken om de aangrijpende geschiedenis te verbinden aan de missie van Musicians without Borders. Sinds voorjaar 2014 is zij ambassadeur van deze internationale netwerkorganisatie die de kracht van muziek inzet om etnische, religieuze en politieke verschillen te overbruggen en de wonden van oorlog en conflict te helen. In de afgelopen jaren heeft MwB vele muziekprojecten opgezet in oorlogsgebieden in de westelijke Balkan en het Midden-Oosten.

(Melanie Lemmen en Theo Lacleulle)

Smeltkroes van culturen

Terwijl in 1965 de dichter en essayist Jorge Luis Borges (1899-1986), een van de belangrijkste schrijvers van de Spaanstalige literatuur, op het toppunt van zijn roem was en wereldwijd werd gelauwerd, ging zijn aandacht vooral uit naar aardse zaken.

De Argentijn hield dat jaar een serie lezingen over de tango en publiceerde teksten voor tango en milonga. Dit tot afgrijzen van zijn aristocratische moeder, die neerkeek op dergelijk platvloers volksvermaak. Tot overmaat van ramp bracht hij ook nog een plaat uit van zijn tango's op muziek van een bevriende componist, Ástor Piazzolla. Misschien was het een daad van verzet van Borges tegen die allesoverheersende moeder, bij wie hij bijna zijn hele leven bleef wonen en die een niet geringe rol speelde in zijn almaar mislukkende relaties met vrouwen.

Borges was niet de enige Latijns-Amerikaanse schrijver die inspiratie putte uit de smeltkroes van indiaanse, Europese en Afrikaanse culturen op het continent. Lange tijd hadden de auteurs geworsteld met een eigen identiteit, die ze eerst zochten in de overweldigende natuur, de romantiek van de pampa's en de gaucho's, de etnische en politieke tegenstellingen en later in het "magisch realisme". Ze keken

op tegen het in hun ogen geciviliseerde Europa en beklagden zich herhaaldelijk over de geringe belangstelling aan de andere kant van de oceaan voor hun literaire producten.

Dat veranderde in de jaren zestig, nadat de Cubaanse revolutie, die in 1959 eindigde met de omverwerping van dictator Batista, de aandacht op het continent had gevestigd. Geholpen door intensieve publiciteitscampagnes ontstond in de jaren zestig en begin zeventig een "boom" in de Latijns-Amerikaanse literatuur: een bonte verzameling van stijlen en stromingen. Romanschrijvers als Gabriel García Márquez (Honderd jaar eenzaamheid), Octavio Paz, Mario Vargas Llosa, Alejo Carpentier, Carlos Fuentes, Juan Rulfo en Julio Cortázar kregen wereldfaam. Ook Borges, die vooral invloedrijke avant-gardistische verhalen maar geen romans schreef, profiteerde van deze golf. De auteurs werden in vele talen vertaald en op de Noord-Amerikaanse en Europese markt gebracht. Sommige van deze schrijvers, zoals Márquez en Cortázar, borduurden voort op het magisch realisme van de generatie voor hen en verweefden bovennatuurlijke verschijnselen, hallucinaties, dromen en fantasieën met historische feiten en alledaagse gebeurtenissen.

Componisten maakten graag gebruik van het werk van bekende dichters en

schrijvers. De Argentijn Carlos Guastavino schreef romantische liederen voor zang en piano. geïnspireerd door poëzie van onder anderen de Chileense Nobelprijswinnaars Pablo Neruda en Gabriela Mistral. De tekst van Guastavino's Milonga de dos hermanos (Milonga van twee broers) is van Borges. Diens naam duikt ook weer op bij "onze" Ariel Ramírez, die de muziek schreef bij de tv-film El Sur (Het Zuiden) van Carlos Saura naar een essay van Borges.

Piazzolla was niet tevreden over zijn samenwerking met Borges, hij prefereerde de dichter Horacio Ferrer. Met hem maakte hij een nieuw genre tangolieder met vaak een sociale thematiek. Een van hun grootste successen was Balada para un loco (Ballade voor een gek) waarvan een opname op Youtube is te vinden - een mengeling van voordracht en zang door Ferrer zelf. Ook maakten ze María de Buenos Aires (1968), een operaatje over de tango in een sfeer van bordelen, goklokken en geestverschijningen. Violist Gidon Kremer was er een bewonderaar van en heeft het op cd opgenomen.

De jongste schrijversgeneratie, onder wie de Colombianen Juan Gabriel Vásquez en Jorge Franco, kiest meer voor onderwerpen als drugsoorlogen, immigratie en ontheemding dan voor het bovennatuurlijke. Al geldt dat niet helemaal voor de Argentijn

Andrés Neuman. Zijn bejubelde roman De Eeuwreiziger over Europese en persoonlijke identiteit situeert hij in een 19de-eeuws Duits stadje waar alles steeds op wonderbaarlijke wijze van plaats verandert. En waar men luistert naar Mozart en Haydn.

(Gerda Telgenhof)

Buiten de gebaande paden

Het Latijns-Amerikaanse programma van zondag 9 november is de eerste editie van wat een nieuwe meerjarige serie zal worden. Drie jaar achter elkaar organiseert Toonkunstkoor Amsterdam een kleinschalig concert op een passende locatie, waarin het koor onbekend muzikaal terrein verkent.

Toonkunstkoor Amsterdam heeft veel ervaring met de bekende grote, romantische, koorwerken. Onder de titel 'Out of the box' treedt het koor buiten de gebaande paden. Dat kan letterlijk nieuw gebied zijn, zoals in dit programma, dat het koor naar Argentinië, Brazilië en Cuba voert. Maar de uitdaging kan ook zitten in verkenning van andere genres (filmmuziek?), of in samenwerking met kunstenaars uit andere disciplines (een DJ?). We horen graag ook suggesties van ons publiek.

De bedoeling van deze serie is natuurlijk in de eerste plaats sprankelende en avontuurlijke concerten te geven voor ons publiek. Daarnaast is ons doel om de koorleden alert te houden, een open oog te kweken voor schoonheid uit andere culturen, tijden en plaatsen. Om onszelf uit te dagen grenzen te verleggen, en lossen en vrijer op toneel te staan. We streven ernaar om niet alleen op een

verheven klassieke manier met elkaar muziek te maken, maar muziek ook een plezier, een lichamelijk genot, een vrije uitstroom te laten zijn. Dat kan niet anders dan een feestelijk concert opleveren voor uitvoerenden en publiek.

De koorleden leren in dit programma muziek kennen die ze nog niet eerder hebben uitgevoerd. Het koor en de musici die ons begeleiden, gaan een intensieve uitwisseling aan, waarbij de combinatie van uitersten een heel nieuw idioom oplevert. Wij hopen en verwachten dat deze samenwerking tussen een (klassiek) oratoriumkoor en professionele Latijns-Amerikaanse musici, garant staat voor muzikaal vuurwerk en een concert op hoog niveau.

(Caroline Bakker, voorzitter)

Uw suggesties

Heeft u ideeën over waar u het koor weleens wilt horen zingen of een ingeving wat u eens wilt horen, dan nodigen wij u graag uit om uw suggesties met ons te delen in een mail aan: secretariaat@toonkunstkoor.nl

Ramsj om de hoek

Naast boekhandel Scheltema die een etage heeft ingeruimd voor ramsj-boeken is er in de buurt nog een interessante winkel bijgekomen: Steven Sterk op de Nieuwe Zijds Voorburgwal 330. Het is hetzelfde pand waar voorheen Rob van Gennep zijn modern antiquariaat had gevestigd.

Meest opvallende boek bij Scheltema is de luxe cassette van Deutsche Grammophon die uitkwam in 2009. Het platenlabel vierde zijn 111-jarig bestaan. Van € 58,95 voor € 37,50 *Deutsche Grammophon State of the Art. Celebrating over a Century of Musical Excellence*. Uitgegeven door Rizzoli New York in 2009, 224 p., met twee cd's met daarop 30 originele DG-opnames van 1955 tot nu. Het is een schitterend boek dat uitgebreid ingaat op het ontstaan van het label door Emile Berliner en op de eerste opname-techniek. Ook de ontwikkeling van de compact disc staat beschreven. Daarin liep DG destijds voorop. En dat gelardeerd met tal van foto's van de beroemde musici die DG door de jaren heen aan zich verbonden heeft. Boek en foedraal zijn kortom een sieraad op de koffietafel van de muziek-liefhebber.

Wie de Gurrelieder nog in het geheugen heeft in de magistrale uitvoering door de

Nationale Opera kan over de achtergronden alles te weten komen in *Malcolm MacDonald Schoenberg Oxford 2008*, 336 p. Van € 31,95 voor € 9,95. Het is een pittige studie over een van de meest toonaangevende componisten van de 20e eeuw. Compleet met bibliografie, chronologie van zijn leven en een uitgebreide lijst van personen die in het boek voorkomen. Over de Gurrelieder die hij 1901 op 26-jarige leeftijd schreef en die hij pas tien jaar later had georkestreerd zei hij: 'This work is the key to my entire development as a composer.' Het boek is te vinden bij Steven Sterk. Daar zijn ook een aantal exemplaren terechtgekomen van het *liber amicorum* voor Jan Boogaerts *Tympano, Chor & Organo. Liber Festivus in Honorem Jan Boogaerts Zutphen 2019* red. Henk Rijken en Jeroen Bogaerts. 304 p. € 9,90 De veelzijdige musicus Jan Boogaerts (1934) vierde in 2009 zijn 75ste verjaardag. Hij was in zijn werkzame leven koördirigent, organist, docent muziekwetenschappen en adviserend expert bij restauratie van orgels. Meer dan dertig auteurs belichten in dit fraai gebonden boek allerlei facetten van de muziekcultuur in Nederland. De *Tympano* in de titel staat voor de paukenslag en duidt op de strijdbaarheid die de carrière van Jan Boogaerts kenmerkt.

Het is al tien jaar geleden dat Jan Zekveld in de Zaterdagmatinee zijn serie program-

meerde over 'Entartete Musik'. Meer dan de helft van de veertig concerten die dat seizoen geprogrammeerd stonden gingen over dit thema. In datzelfde jaar 2004 verscheen het bijbehorende boek. Emmanuel Overbeeke en Leo Samama red. *Entartete Musik Verboden muziek onder het nazi-bewind* 200 p. Amsterdam University Press 2004 Van € 31,30 voor € 7,90 Het boek, te vinden bij Steven Sterk, besteedt aandacht aan de duizenden musici, waaronder honderden componisten, die tussen 1933 en 1945 van de aardbodem verdwenen. Ze werden getroffen door de nieuwe wetten en verordeningen van het nazi-bewind. Vaak werden ze beknot in hun mogelijkheden of werden ze gedwongen te emigreren. Soms werden ze gevangen gezet en tenslotte vermoord. Het boek is veel meer dan een programmaboek waarin kenschetsen staan van de composities die in de serie 'Entartete Musik' zijn uitgevoerd. De revival van componisten als Ernst Krenek, Franz Schreker, Erwin Schulhoff en vele anderen begon in 1988. In dat jaar was er een reconstructie van een tentoonstelling uit 1938. Daarin hadden de Duitsers aangegeven welke muziek in hun ogen toegestaan was. In het boek zijn vier van de negen hoofdstukken speciaal voor deze bundel geschreven. De overige vijf komen uit andere bundels of tijdschriften. In het boeiende laatste hoofdstuk schetst Overbeeke de ontwikkeling van de

'Entartete Musik' na 1945 en probeert hij te verklaren waarom er pas in de jaren 80 echte belangstelling ontstond voor deze componisten. Hij is kritisch op die plotselinge interesse en vraagt zich af of er sprake is van een hype. We zijn nu tien jaar verder; de lezer en muzikiefhebber oordele zelf.

(Stef Lokin)

De cd-kast van Paul Prenen

pianist, repetitor

Gek genoeg draaide ik vroeger vaker een grammofoonplaat dan nu een cd. Het heeft waarschijnlijk met de speelduur te maken. Een uur vind ik te lang omdat ik niet zo vaak een uur vrije tijd heb. Ik heb mijn cd-kast chronologisch ingeruimd, niet alfabetisch. Dus in mijn kast staat eerst Mozart en dan vrij snel daarna Beethoven. Daarom loop ik nu chronologisch door mijn favorieten.

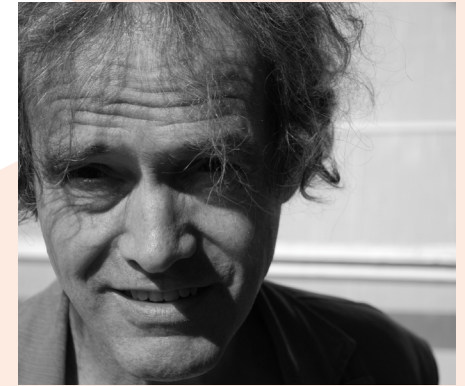
1 On the Way to Bethlehem

Een oude Naxos cd van het ensemble Unicorn. Middeleeuwse kerstmuziek. Krankzinnig mooi, vooral door de geweldige uitvoering.

Bij die oude muziek komt het voor 90% op de uitvoering aan omdat er nauwelijks een notatie bestond dus het merendeel van de noten is geïmproviseerd.

2 Klavecimbelmuziek van Gibbons en Byrd gespeeld door Glenn Gould

Ik ben vanaf mijn puberteit fan van Gould. Als de dag van gisteren weet ik nog dat ik in september 1982 de krant opsloeg en de naam Gould zag. In een flits dacht ik: 'hoera, hij gaat weer optreden' maar een seconde later las ik dat hij, nauwelijks 50 jaar oud, gestorven was. Ik was kapot. Het was mijn idool. Op het conservatorium

Paul Prenen

werd hij niet echt serieus genomen. Mijn leraar Jan Wijn vond hem even fantastisch als krankzinnig. Hij was absoluut geen voorbeeld. In de platenzaken moest je moeite doen om een plaat van hem te vinden. Een paar jaar na zijn dood was hij heilig verklaard. Ook in de winkels waren toen aparte bakken met de platen van Gould. Op de tv zag je vaak zijn programma's. Ach, Annie M.G. heeft in Wiplala dit fenomeen al treffend beschreven. Een kunstenaar wordt pas na zijn dood geëerd.

3 Boek acht van Monteverdi

Ik bedoel zijn madrigalen die hij in boeken uitgaf. Boek acht heeft mijn leven veranderd. In boek acht vat hij zijn hele kunst samen. Er zijn a-capellamadrigalen in alle mogelijke bezettingen maar ook een merkwaardige opera, een ballet, en het allermooiste: een klacht van een jonge vrouw over haar ontrouwe minnaar met op de achtergrond drie mannen die het zielige meisje betreuren. Monteverdi was een

componist die elke musicus kende maar uitsluitend uit muziekgeschiedenisboeken. Ik heb maar één dochter, maar die heet dan ook Poppea. Het slotduet tussen Nero en zijn nieuwe bruid Poppea (die hij een paar jaar later dood trapt, maar dit terzijde) is het mooiste liefdesduet aller tijden. Boek acht en Monteverdi's laatste opera L'Incoronazione di Poppea had ik moeten noteren.

4 Die Kunst der Fuge gespeeld door het Aurelia Saxofoonkwartet

Er zijn vele opnames van dit ultieme werk te krijgen. Naar mijn niet bescheiden mening is deze uitvoering de beste - beter dan Calefax, het Juilliard strijkkwartet, het Combattimento etc.

5 De cellosonates van Beethoven

Alle vijf top. Raar trouwens dat Mozart geen cellosonates geschreven heeft en Beethoven wel. De uitvoering van Richter en Rostropovitch is ook top.

6 Jevgenij Onegin van Pjotr Tsjaikovsky

Dit is mijn lievelingsopera. Ik hoorde de briefscène voor de eerste keer op de radio. Ik was zestien. Ik was letterlijk verkocht. En nu kun je mij nog steeds opdweilen als ik die serie prachtige aria's hoor. Het libretto is ook zo subliem. Nabokov vond het niks, maar die snapte niet veel van opera. Poesjkin heeft in zijn

gedicht vaak een mild-ironische beschouwende toon als hij het over de geëxalteerde puberliefde heeft van Tatjana. Modest heeft die teksten geschrappt. Daar is Nabokov kwaad over, maar ironie in een liefdesdrama op de bühne is totaal misplaatst. Modest en zijn broer wilden eerst een happy end: Tatjana geeft toe aan de liefde van Jevgenij. Maar de huishoudster (!) van Pjotr heeft een hele nacht op haar baas ingeprept dat hij Poesjkin trouw moest blijven. Tatjana moest met gebroken hart Jevgenij afwijzen. En zo geschiedde. Dank aan die huishoudster want dat maakt dit verhaal zo herkenbaar voor heel velen. Wie is niet op het verkeerde moment verliefd geworden? Een retorische vraag.

7 De zesde symfonie van Tsjaikovsky

In de uitvoering van Lorin Maazel. Dat is de beste. Mijn poes lag te slapen terwijl ik het eerste deel draaide. Ze lag vlakbij een speaker en had geen last van de vele fortissimo's in de expositie. Dan krijg je dat magistrale diminuendo, van piano tot zes p's op de basklarinet..... En dan opeens die verschrikkelijke klap waarmee de doorwerking begint. Ik keek naar mijn poes. Zij was muzikaal want ze schrok zich een ongeluk.

8 Bartok Muziek voor strijkers, slagwerk en celesta

Het eerste 'moderne' stuk dat ik mooi

vond. Wat heet mooi, ik vond en vind het schitterend. Mijn pianoleraar was ook componist en af en toe liet hij belangrijke stukken horen. Ik was toen vijftien. Nu pas begin ik iets van de harmonieën te snappen. Het klonk allemaal volstrekt logisch, ik bedoel, elke noot had een noodzaak. Dat voelde ik, net als de talloze andere luisteraars, intuïtief aan. Maar snappen hoe Bartok zijn harmonieën opbouwde, lukte me niet. Mijn harmoniekennis reikt tot en met Tsjaikovsky en consorten. Ik heb net een harmonieleer gelezen van de twintigste eeuwse muziek en nu pas begint het te dagen.

9 Duke Ellington meets Coleman Hawkins

Twee giganten. Zoals Coleman Hawkins Shine on Harvest Moon speelt, een simpel liedje met een dwingend zeer herkenbaar akkoordenschema, is fenomenaal. Het lukt hem één grote boog te maken in, ik geloof, 16 variaties op dit thema. Het doet denken aan een andere mammoetprestatie op dit vlak, de Chaconne van Bach. Net als bij Bach heb je geen moment dat je denkt: Hawkins is weer opnieuw begonnen met het liedje.

10 The Chieftains

Een Ierse popgroep die een cd gemaakt heeft in 1995 met Ierse folksongs, gezongen door het puikje van de Britse popscene: Mick Jagger, Sting, Van Morrison

& many others. Zeer afwisselend en inventief. Hulde.

Kurt Weill heeft ooit gezegd dat hij alleen maar onderscheid maakte tussen goede en slechte muziek. Je hebt talloze stijlen, ontelbare componisten maar de kwaliteit van de muziek staat totaal los hiervan. Ik ben het met Weill eens. Er zijn een paar componisten die eigenlijk geen zwakke stukken geschreven hebben, dus elke cd die ik van Bach, Chopin, Brahms en Ravel bezit is onvervangbaar. Maar er zijn ook componisten die mij juist met hun zwakke kanten ontroeren, zoals Tsjaikovsky en Rachmaninof. Liefde maakt blind. And the rest is silence. Het heeft er niets mee te maken, maar ik vind het zo een mooie zin (vrij naar Carmiggelt).

wie-is-wie

Lily van Leeuwen, alt

Lily van Leeuwen

Wat vind je leuk aan TKA?

Iedereen zegt altijd in deze rubriek hetzelfde, maar het is gewoon geweldig om met zo'n groot koor muziek neer te zetten. De spectaculaire werken, de concertzalen, de solisten, de orkesten. De jaarlijkse Matthäus Passion vind ik een superbonus. Daar word ik dolgelukkig van. Verder vind ik het Toonkunstkoor een prettig gezelschap, vol interessante mensen die ontzettend van muziek houden. Dat vind ik heel waardevol.

Zong je in een ander koor? Doe je nog iets anders met muziek?

Ik heb jarenlang met zes dames close-harmony gezongen. Een groter contrast met Toonkunstkoor Amsterdam is niet denkbaar. In zo'n klein groep voel je totale naaktheid en kwetsbaarheid bij het zingen nowhere to hide. Je staat echt ter plekke

muziek te maken. Je kleurt met elkaar, je zingt op elkaar.

Welk concert, waaraan je meewerkte, is je het meest bij gebleven? En welk stuk zou je (nog eens) willen zingen?

De Matthäus Passion is mij met de paplepel ingegoten en verbonden met mijn vader. Ik studeer me er suf op. Het is een moeilijk muziekstuk om te zingen. Ik beschouw de jaarlijkse uitvoering als mijn vocale barometer waaraan ik mijn vorderingen kan aflezen. Ik zing stukken waarvan ik me nu realiseer, dat ik dat niet optimaal deed. Dus ik merk dat ik verder kom. Ik word beter.

Ik hoop dat we de Hohe Messe nog een keer uitvoeren. Ook het Requiem van Verdi stond hoog op mijn lijst, dus ik ben helemaal gelukkig dat we deze in mei 2015 gaan uitvoeren in Carré.

Heb je een favoriete vocalist, instrumentalist of orkest?

Ik ben een muzikale alleseter. Bach is voor mij de basis componist in dit bestaan. Daarnaast zit ook Chopin diep in mij.

Wat is voor jou het mooiste lied aller tijden?

Aus Liebe. Daar kan niets tegenop.

Heb je – buiten het zingen – nog andere hobbies?

Ik doe aan yoga en ik tennis. Ik woon in

de stad, maar ik ben geloof ik bedoeld voor de natuur.

Wat doe je in het dagelijks leven?

Ik heb altijd gewerkt in het jeugdstrafrecht/hulpverlening vooral met de zwaardere groep van jeugdige delinquenten. Op dit moment ben ik vooral moeder en zorg ik voor mijn chronisch zieke kind. Ik studeer heel veel zang, omdat ik uit mijn stem wil halen wat er in zit. Ik maak van de nood een deugd omdat ik ieder moment kan studeren. Muziek is nog leuker dan jeugdstrafrecht ;-).

Wat is je favoriete vakantiebestemming?

Zuid-Engeland. Daar kom ik reeds van kindsbeen af. Ik zou graag enkele maanden het coastal path gaan lopen, helemaal tot Land's End, het meest zuidwestelijke punt. En Polen, vanwege mijn Poolse geliefde. Mijn geheimtip is Mazoerië. Dat is prachtig. Het lijkt op

Friesland maar dan tot de derde macht: veel goter, veel leger.

Is er een boek dat je iedereen zou aanraden te lezen?

Angela's ashes. Ter relativering van al het materiële.

Vertel eens iets verrassends/leuks/grappigs/stoers over jezelf.

Ik heb heel veel op zee gevaren op een oud houten tallship, tussen mijn twintigste en dertigste. Ik gaf zeilles aan Engelse kostschoolkinderen en heb met hen de meest bizarre dingen meegemaakt

Heb je een motto?

Heel veel, maar moeilijk om ze na te leven.

Agenda

November 2014

dinsdag 18 november 20.15 uur
Muziekgebouw aan 't IJ

Nederlands Kamerkoor o.l.v.
 Paul van Nevel
 Muzikaal Vlaanderen in de 15e en 16e eeuw. Werken van Francois Regnard, Gaspard van Weerbeke en Philippe Caron (voorafgaand om 19.00 uur college door Luc Panhuysen 'Leven in de tijd van Erasmus')

zaterdag 22 november 20.15 uur
Concertgebouw – grote zaal

Philips Symfonie Orkest Philharmonisch Koor + solisten, o.l.v. Jules van Hessen
 Gershwin 'Porgy and Bess'

December 2014

6 en 13 december, 15.00-18.00 uur
Splendor, Nieuwe Uilenburgerstraat 116, Amsterdam

Bachzingen in Splendor. Meld je aan voor twee Bach-sessies in Splendor. Michael Gieler en Emma Rekers willen een koortje van 30-40 enthousiastelingen samenstellen die zich graag verdiepen in de mirakels van Bachs koormuziek. Choralen uit 'Jesu meine Freude' maar ook delen uit de Matthäuspasie staan op het programma.

Contact: emma.rekers@gmail.com, ovm van stemsoort

zaterdag 6 december 20.15 uur
Concertgebouw – grote zaal

KCOV Amsterdam en Gemengd Kinderkoor St Bavo. Martha Bosch, sopraan; André Post, tenor. Promenade Orkest o.l.v. Frank Hameleers 'Rutter Magnificat' Britten Saint Nicolas op. 42

zondag 7 december 15.00 uur
Bethaniënklooster, Barndesteeg 6, Amsterdam

Musici van Nu
 West Side Story - een spectaculair heurspel
 Tamar Niamut - Maria
 Esther Maas - Anita
 Jeroen de Vaal - Tony
 Wiebe-Pier Cnossen - Riff
 Jeroen Sarphati – piano

vrijdag 12 december 20.15 uur, workshop om 18.30 uur, Waalse Kerk

Kamerkoor PA'dam o.l.v. Maria van Nieukerken. Bachs wereldberoemde – oorspronkelijk voor klavier bedoelde – Goldbergvariaties in een nieuwe vocale én theatrale uitvoering. i.s.m. componist Gustavo Trujillo en met musicus/cabaretier Vincent Bijlo als J.S. Bach. Voor deelname

workshop: www.padam.nu
 PA'dam Zingt (!) Bachs Goldbergvariaties

zaterdag 13 december 13.30 uur
Concertgebouw – grote zaal

B'rock, RIAS Kammerchor m.m.v. o.a. Bernarda Fink, o.l.v. René Jacobs
 Bach Weihnachtsoratorium BWV 248

donderdag 14 december 15.00 uur
Westerkerk Amsterdam

Hoofdstadkoor o.l.v. Martin van der Brugge
 Kerstmis Internationaal
 Een gevarieerd programma met delen uit:
 Saint-Saëns Oratorio de Noël
 Bach Weihnachtsoratorium
 Handel Messiah
 Ramirez Navidad Nuestra
 Buxtehude Das neugeborne Kinderlein
 Britten A ceremony of Carols
 Fauré Cantique de Jean Racine
 Ryba Česká mše vánoční
 En na de pauze: meezingen met een aantal klassieke kerstliederen.

Advertenties

met zin
 communicatie

Heldere en prettig leesbare teksten - klinkt dat je als muziek in de oren?

Met Zin communicatie schrijft teksten, knapt teksten op en geeft schrijfbegeleiding.

Marjolein Zinkstok

06 53 75 59 12

info@metzincommunicatie.nl

www.metzincommunicatie.nl

Levens
 documentaire

Ilona Stokvis *mezzosopraan*

Zangles in Amsterdam Centrum-West.

Tevens aan huis 'Live', afgewisseld met facetime of skype is mogelijk.

Lesduur en frequentie naar wens.

www.ilonastokvis.nl

Wil je ook adverteren in de ToniKA?

De volgende editie verschijnt eind maart 2015. Meer informatie: secretariaat@toonkunstkoor.nl

Komende Concerten

–

Lunchconcert Concertgebouw

18 februari 2015, 12.30 uur, Koninklijk Concertgebouw, Grote Zaal

Matthäus Passion - J.S. Bach

m.m.v. Nederlands Kamerorkest

29 maart 2015, 14.00 uur, Philharmonie Haarlem

1 april, 19.30 uur, Meezingconcert, Koninklijk Concertgebouw Amsterdam

2 april, 19.30 uur, Grote Kerk / Sint Laurenskerk Alkmaar

3 april 2015, 19.30 uur, Koninklijk Concertgebouw Amsterdam

Verdi Requiem

3 mei 2015, *The defiant Requiem*, Amsterdam Amstelveld
m.m.v. European Union Youth Orchestra

16 mei 2015, 14.00 uur, Koninklijk Theater Carré
m.m.v. Noord Nederlands Orkest

Voor meer informatie:
www.toonkunstkoor.nl

Volg TKA ook op **Facebook/ Toonkunstkoor** en **Twitter/ ToonkunstAdam**

Vrienden

–

Iedereen die Toonkunstkoor Amsterdam een warm hart toedraagt, kan toetreden tot onze Vriendenstichting. Met de bijdragen van Vrienden realiseert het Toonkunstkoor compositieopdrachten en bijzondere projecten. Vrienden hebben recht van voorbespreking en gegarandeerd goede plaatsen voor onze eigen concerten, waaronder de traditionele uitvoering van de Matthäus Passion op Goede Vrijdag in Het Concertgebouw. Voor een jaarlijkse bijdrage van ten minste € 25 bent u al Vriend. Stuur een e-mail naar secretariaat@toonkunstkoor.nl
Bellen mag ook: 06-2928 2112

Meezingen?

Toonkunstkoor Amsterdam zoekt altijd goede zangstemmen. We vragen koorervaring, muziek lezen en de vaardigheid om zelf de koorpartij in te studeren. Bel voor auditie of meer informatie: 06 6444 2640.

Dit concert wordt mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van de volgende fondsen:

Colofon

–

Marjolein Zinkstok, Stef Lokin en Loes Knotter, samenstelling en redactie
Kristel Braunius, grafisch ontwerp
Drukkerij Raddraaier, druk

Sopraan 1

–

Willemien Booster
Anna Bouman
Iris Kuipers
Melanie Lemmen
Elisabeth van der Linden
Yvonne van Oers
Sian Lien Oh
Nelleke Reijs
Dorothea van Rijnen
Mirjam Somers
Maria van de Wiel
Frederike de Vin

Sopraan 2

–

Ruth Carasso
Lidwien Derricks
Vera d'Hooghe
Aja Leemans
Madelaine Petram
Jeske Reijs
Marleen Rijkmans
Suzanna Royé
Elsenoer Schoonhoven
Chiho Totogawa
Mirte Verkuylen

Alt 1

–

Hester Booi
Petra Bose
Juliet Campfens
Heleen Ebregt

Ans van Egmond
Loes Knotter
Lily van Leeuwen
Antoinette van Nierop
Julia Ose
Nicolette van der Post
Ester Rood
Gerda Telgenhof
Marianne Tulp
Anne van Vlerken
Marjolein Zinkstok

Alt 2

–

Caroline Bakker
Monique van den Berg
Ida de Boer
Ellen Duijnhouwer
Els van Eersel
Wimmie van Eijk
Gabrielle Folkers
Saskia Fonds
Trudi Glas
Janne Keizer
Marijke van der Meer
Addie Rooker
Wytzia de Savornin Lohman

Tenor 1

–

Ramon Balderas
Sanchez
Daan Nijssen

Dirk-Jan Schilt
Fred Schrijber
Henk van Vlerken
Jos van Waterschoot
Maarten Warffemius

Tenor 2

–

Eric de Cock
Jo Janssen
Jimmy Janssen
van Raay
Ruud Maas
Jan Stobbe
Fred Visser
Tomas Vets

Bas 1

–

Kees Bruin
Johan Corver
Jack Diesbergen
Freek Furstner
Erik Granaat
Marcel Jansen
Matthijs Jansen
Theo Laceulle
Maarten Reuvers
Frank van der Vooren

Bas 2

–

Rob Baas
Wim van Beers
Jaap Beunke
Johan Blomkwist
Stef Lokin

Alphons Ruigrok
Edwin Scholten
Frank Schuurmans

Dirigent

–

Boudewijn Jansen

Repetitor

–

Lodewijk van Ree

Pianist

–

Paul Prenen

Toonkunstkoor Amsterdam

Toonkunstkoor Amsterdam (TKA) is een toonaangevend concertkoor met ambitie, dat de grote koorwerken afwisselt met intieme programma's, waarin de veelzijdigheid van het koor tot uiting komt.

Het repertoire van TKA reikt van Sweelinck tot aan vandaag. Naast de composities uit de 19de eeuw hebben de grote koorwerken uit de 20ste en 21ste eeuw de bijzondere aandacht. TKA richt zich daarbij voornamelijk op werken die vanwege de moeilijkheidsgraad zelden door amateurkoren worden uitgevoerd. TKA brengt tenminste één eigen productie per seizoen.

Het koor is in 1829 opgericht en kent een rijke geschiedenis met uitvoeringen onder leiding van Willem Mengelberg, Otto Klemperer, Bruno Walter, Eugen Jochum, Eduard van Beinum en Bernard Haitink.

Sinds de jaren zeventig werkt TKA jaarlijks mee aan concerten van o.a. Holland Symfonia en het Nederlands Philharmonisch Orkest, onder leiding van dirigenten als Hartmut Haenchen, Ken-ichiro Kobayashi, Jean Fournet en Yehudi Menuhin. Ook met orkesten als het Residentie Orkest, het Rotterdams Philharmonisch Orkest en het Noordhollands Philharmonisch orkest heeft het koor opgetreden.

In 1899 begon Willem Mengelberg met de jaarlijkse uitvoeringen op Goede Vrijdag van de Matthäus Passion in het Concertgebouw. Na hem zette het koor deze traditie voort onder leiding van o.a. Eduard van Beinum, Anton Kersjes, Winfried Maczewski en Boudewijn Jansen.

Postbus 17601
1001 JM Amsterdam
www.toonkunstkoor.nl
T 06 - 2928 2112